

แบบรายงานสรุปผลการเข้ารับการพัฒนาความรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ สังกัด สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘

เรียน ผู้อำนวยการกลุ่มวิชาการเพื่อการพัฒนาที่ดิน

ด้วย นายเทอดศักดิ์ อนาคต ตำแหน่ง นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ สังกัด กลุ่มวิชาการเพื่อการพัฒนาที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๘ กรมพัฒนาที่ดิน ได้เข้ารับการพัฒนาความรู้เพื่อการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลสำหรับบุคลากรภาครัฐ (TDGA E-learning) หลักสูตร AI Governance & Ethics : หลักการจริยธรรม ธรรมภิบาล และข้อกฎหมายในการประยุกต์ใช้ AI หมวดหมู่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๖๔ เป็นเวลารวมทั้งสิ้น ๒ ชั่วโมง ซึ่งหลักสูตรดังกล่าวจัดโดย สถาบันพัฒนาบุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน)

จึงขอรายงานสรุปผลการพัฒนาความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการ ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์

๑.๑ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสำคัญของจริยธรรมและการกำกับดูแล AI ผ่านกรณีศึกษาต่างๆ และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสังคม ธุรกิจ และชีวิตประจำวัน

๑.๒. เพื่อทำความเข้าใจหลักการและแนวทางจริยธรรม AI ระดับสากล รวมถึงแนวทางที่ใช้ในประเทศไทย เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

๑.๓. เพื่อศึกษาแนวทางการกำกับดูแล AI ในองค์กร ตั้งแต่การวางโครงสร้างการบริหาร ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องไปจนถึงการบริหารความเสี่ยงจากการใช้ AI

๑.๔. เพื่อเรียนรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ AI ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พร้อมทำความเข้าใจช่องว่างและแนวทางพัฒนากฎหมายเพื่อรองรับการใช้ AI อย่างปลอดภัยและมีความรับผิดชอบ

๒. เนื้อหาและหัวข้อวิชา

จริยธรรมในการใช้ AI (AI Ethics) คือแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาและใช้งานปัญญาประดิษฐ์อย่างรับผิดชอบ โปร่งใส ยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ เคารพความเป็นส่วนตัว และคำนึงถึงผลกระทบต่อมนุษย์และสังคม เพื่อป้องกันอันตรายหรืออคติที่อาจเกิดขึ้น หลักการสำคัญคือต้องมีมนุษย์กำกับดูแล (Human Oversight) และตรวจสอบได้

๒.๑. หลักจริยธรรมที่สำคัญในการใช้ AI (Key AI Ethics Principles) ได้แก่

๑) ความยุติธรรมและความเท่าเทียม (Fairness & Equality) โดย AI ต้องไม่ออกแบบมาให้เลือกปฏิบัติหรือมีอคติ (Bias) ต่อกฎคน เชื้อชาติ หรือเพศ

๒) ความโปร่งใส (Transparency) เราต้องสามารถอธิบายได้ว่า AI ได้ผลลัพธ์นั้นมาได้อย่างไร เข้าใจกระบวนการตัดสินใจได้

๓) ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัย (Privacy & Security) มีการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล และไม่นำไปใช้ในทางที่ผิด

๔) ความรับผิดชอบ (Accountability) ต้องระบุผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนเมื่อ AI สร้างความเสียหายหรือตัดสินใจผิดพลาด

๕) ความปลอดภัยและเชื่อถือได้ (Safety & Reliability) ระบบต้องมีความเสถียร ไม่สร้างความเสียหาย

๖) การใช้งานเชิงบวก (Beneficial AI) มีการพัฒนา AI เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม

๒.๒. แนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ใช้

๑) อย่าเชื่อถือ AI ทั้งหมด ควรตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจาก AI ก่อนนำไปใช้งาน เพราะอาจมีข้อมูลเท็จ (Fake News) หรือข้อมูลที่บิดเบือน

๒) ตรวจสอบอคติ (Bias Check) ตรวจสอบผลลัพธ์ว่าเอื้อประโยชน์หรือเสียเปรียบกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือไม่

๓) เคารพกฎหมายและลิขสิทธิ์ ไม่ใช้ AI เพื่อละเมิดลิขสิทธิ์ ดัดแปลง หรือสร้างเนื้อหาที่ผิดกฎหมายและศีลธรรม

๔) รู้เท่าทัน (AI Literacy) ฝึกอบรมและทำความเข้าใจการทำงานของ AI เพื่อให้ใช้งานได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ

กฎหมาย EU AI Act เป็นกฎหมายฉบับแรกของโลกที่มุ่งเน้นการควบคุมการใช้งาน AI โดยเฉพาะ กฎหมายฉบับนี้มีเป้าหมายหลักคือคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน เช่น สิทธิความเป็นส่วนตัว สิทธิเสรีภาพในการแสดงออกและการป้องกันการเลือกปฏิบัติ ส่งเสริมความโปร่งใส ทำให้การทำงานของระบบ AI สามารถตรวจสอบได้ และผู้ใช้งานสามารถเข้าใจได้ว่าระบบ AI ตัดสินใจอย่างไร รวมถึงควบคุมการใช้งาน AI ในด้านที่อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสังคม เช่น การใช้ AI ในการตัดสินใจ หรือการคัดเลือกบุคลากร โดย EU AI Act ใช้แนวทางพิจารณาจากระดับความเสี่ยง กล่าวคือระบบ AI ที่มีความเสี่ยงสูงกว่าจะถูกควบคุมอย่างเข้มงวดกว่า โดยความเสี่ยง ในบริบทของ AI Act ได้แก่ความเสี่ยงด้านสุขภาพ ความปลอดภัย และสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อระบบดังกล่าวทำงานเป็นส่วนประกอบหลักของผลิตภัณฑ์ดิจิทัล ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายควบคุม AI โดยเฉพาะ แม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่กำหนดขึ้นมาเพื่อควบคุมปัญญาประดิษฐ์ (AI) โดยเฉพาะ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าการใช้งาน AI ในประเทศไทยจะไม่มีข้อกำหนดใดๆ เลย เพราะก็มีกฎหมาย PDPA (Personal Data Protection Act) ที่เกี่ยวข้องกับการนำข้อมูลผู้ใช้งาน หรือลูกค้ามาใช้ รวมถึงกฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายคอมพิวเตอร์ ที่สามารถใช้ควบคุมการใช้งาน AI ได้ในระดับหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่แนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับ AI จากหน่วยงานภาครัฐ อาทิ แนวปฏิบัติเบื้องต้นในการใช้ ChatGPT สำหรับองค์กร ที่เผยแพร่โดยศูนย์ AI Governance ของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) ให้องค์กรและบริษัทใช้ศึกษาแนวปฏิบัติ และเร่งออกนโยบายที่เกี่ยวข้องเชื่อว่าหลังจากนี้หน่วยงานภาครัฐก็กำลังเร่งศึกษา และพัฒนามาตรฐานเกี่ยวกับ AI โดยเฉพาะ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตอย่างแน่นอน

๓. ประโยชน์ที่ได้รับ

ผู้เรียนเข้าใจความสำคัญของจริยธรรมและแนวทางการกำกับดูแล AI ตั้งแต่หลักการพื้นฐาน กรณศึกษาที่เกิดขึ้นจริง ไปจนถึงแนวทางปฏิบัติที่องค์กรสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีความรับผิดชอบ นอกจากนี้ ยังครอบคลุมกฎหมายและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับ AI ทั้งในประเทศไทยและระดับสากล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบริหารความเสี่ยงและนำ AI ไปใช้ได้อย่างปลอดภัย โปร่งใส และเป็นธรรม

๔. แนวทางการนำความรู้ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์แก่หน่วยงาน

๔.๑. กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติภายในองค์กร จัดตั้งคณะทำงานหรือผู้รับผิดชอบ แต่งตั้งทีมกำกับดูแล AI เพื่อกำหนดทิศทาง เช่น นำ Thailand's AI Governance Guideline ของ ETDA มาปรับใช้เป็นมาตรฐานกลางกำหนดขอบเขตการใช้งาน ระบุให้ชัดเจนว่างานส่วนใดอนุญาตให้ใช้ AI ได้ (เช่น งานสรุปเอกสาร) และงานใดเป็นจุดเสี่ยงที่ห้ามใช้ AI โดยเด็ดขาด

๔.๒. การประเมินผลกระทบและความเสี่ยง ใช้เครื่องมือช่วยประเมิน นำเครื่องมืออย่าง AI Ethical Impact Assessment (EIA) มาใช้ตรวจสอบผลกระทบก่อนนำ AI แต่ละระบบมาติดตั้งจริงควบคุมความโปร่งใส ต้องมั่นใจว่าผลลัพธ์จาก AI สามารถอธิบายที่มาที่ไปได้ มีการทดสอบความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ

๔.๓. การปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมาภิบาลข้อมูล คัดกรองข้อมูลส่วนบุคคล การนำข้อมูลไปฝึก หรือป้อนให้ AI ต้องสอดคล้องกับ พ.ร.บ. คัดกรองข้อมูลส่วนบุคคล (PDPA) ป้องกันอคติและการเลือกปฏิบัติ ปรับปรุงชุดข้อมูลที่ใช้กับ AI ให้เป็นกลาง ปราศจากอคติ เพื่อไม่ให้ละเมิดสิทธิมนุษยชน

๔.๔. การกำกับดูแลโดยมนุษย์ มนุษย์เป็นศูนย์กลาง ต้องมีหลักการให้มนุษย์เป็นผู้ตรวจสอบกลั่นกรอง และแทรกแซงการตัดสินใจของ AI ก่อนนำไปใช้งานจริงเสมอ สร้างทักษะความเข้าใจ AI จัดอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจทั้งในแง่เทคโนโลยี จริยธรรม และสิทธิทางกฎหมาย

๕. ความต้องการการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา (ถ้ามี) การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง เพราะการบริหารความเสี่ยงต้องใช้ทรัพยากร การอนุมัติงบประมาณการสนับสนุนการจัดซื้อเครื่องมือและเทคโนโลยีป้องกันที่จำเป็น รวมถึงการกำหนดนโยบาย เมื่อผู้บริหารให้ความสำคัญ พนักงานจะรับรู้ว่าความปลอดภัยไซเบอร์เป็นเรื่องที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด และการยอมรับระดับความเสี่ยงผู้บริหารต้องเป็นผู้ตัดสินใจว่าความเสี่ยงระดับใดที่องค์กรยอมรับได้ และระดับใดที่ต้องลงทุนเพิ่มเพื่อป้องกัน

(นายเทอดศักดิ์ อนาภาศ)

นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ

(นางชุตีมา จันทรเจริญ)

ผู้อำนวยการกลุ่มวิชาการเพื่อการพัฒนาที่ดิน